

van imkertotimker

Raadgevingen van Vader Cats

Toen ik als jochie bijna elke avond gewapend met een jampot in de nazomer de bijen ging voeren kreeg ik van mijn mentor op m'n kop. 'Daar worden ze maar lui van'. Wat zei Vader Cats in 1656?

"In den winter, ook de lente, als men merkt dat zy niet te eten hebben, moet men hun wat voederen, hetwelk men met een plankjen vol in den korf doet. Andere houden het beter dat men in september, als men de biëen snyd, hun zoo veel in de korven laet, dat zy des winters genoeg hebben om te eten, zoo dat men ze niet voederen durft; want sommige houden het daer voor, dat zy van het voederen luy worden, en daer zoo wel niet arbeyden willen."

Ons project halverwege

Prachtig dat zo'n stelling 300 jaar stand wist te houden. Terug naar de huidige tijd. Bijenjaar 2006 zal voor de Terschellingse imkers voortleven als het eerste jaar van hun project (zie BIJEN 15 7/8: 192(2006)). In overleg met deskundigen van de vaste wal werd door het driekop-

pige projectteam een gelijke behandelwijze vastgesteld voor alle volken. Op de thuisbasis, een open plek in de bossen van Terschelling West, staan de 24 volken in een halve cirkel opgesteld. Bij het betreden van het terrein passeren we eerst de Eilandvolken met het vlieggat gericht naar het westen, bijna in het verlengde de Carnicavolken met de vliegopening west-zuidwest en ten slotte de Buckfastvolken met vliegopening naar het zuiden. In de zwermgevoelige periode zijn de volken elke 8 dagen geïnspecteerd, de periode daaraan voorafgaande elke 14 dagen. Tijdens de inspecties waren er ongeveer 10 imkers aanwezig. Door een projectleider en een assistent werden de hoeveelheid broed, stuifmeel, honing, het aantal steken, de totale indruk van elk volk en overige bijzonderheden vastgesteld en genoteerd. En nu zijn we dus halverwege. Te vroeg om conclusies te trekken, maar op tijd om de eerste ervaringen op een rijtje te zetten.

Begin april. Tijdens de eerste inspectie waren de bodemplanken bij de Eilandvolken als enige schoon. In de kunststofkisten was veel condens aanwezig. Alle volken stonden op één broedbak. Ze kre-

gen gelijk een tweede broedbak met vellen kunststraat ondergeschoven, een moerrooster werd gelegd en daarop een honingkamer met kunststraat. Door het koude weer werd er eerst weinig gebouwd. Half mei waren bij enkele Eilandvolken meerdere gesloten doppen aanwezig midden op de raat en aan de onderzijde. Er is toen gelijk gestart met demareren. Later in de maand kon van de Eilandvolken en Carnicavolken wat voorjaars honing afgenomen worden. De Buckfastvolken hadden de honing in broed omgezet en moesten worden gevoerd. Begin juni kreeg elk volk een kilo suikerdeeg en later in de maand tweemaal 2,5 liter suikerwater 1:1. Het meest opvallende in de periode half mei tot einde juni was het furieuze gedrag van de eilandbijen. Twee van de acht Buckfastvolken, 2/8 Carnicavolken en 6/8 Eilandvolken raakten moerloos door zwermen of andere oorzaak. Op 9 juni verrichtte Job van Praag van het bijenteelt Instituut te Celle een pintest voor onderzoek naar het poetsgedrag. De uitslag laat een grote variatie zien tussen de volken onderling. Elf juli reisden de volken af naar de Bosplaat. Lamsoorhoning stond op het verlanglijstje van de imker, de bijen vonden de nectar van de heide en later van de zeeaster minstens zo interessant. (wordt vervolgd).

Het weer in februari

Voor het midden van het land geldt over de periode 1971-2000 als normaal 79 uren zonneschijn, 48 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 6,1°C.

Februarimaanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max. temp °C
2002	+	++ (130)	++ (10,2)
2003	++ (140)	- (21)	N
2004	N	+ (73)	+ (7,9)
2005	+	+	- (5,3)
2006	— (52)	N	- (5,4)

interview met teler Bertus Jochems

Bevruchtungskastjes in de schaduw

foto Ton Thissen

‘Professionaliteit is mijn handelsmerk’

Ton Thissen

15 Jaar geleden vestigde Bertus Jochems (1939) zich aan de halflandelijke Hoveniersweg te Zutphen. Vóór die tijd dreef hij een veehouderij, eerst in Loenen, later in Brummen. Hij deed het over aan zijn zoon. Onderwijl had hij het belang van bijen wel leren kennen doordat de fruitbomen rond zijn erf niet opbrachten wat hij ervan verwachtte. Hoewel hij tussen de bijen opgroei, duurde het toch tot 1980 voor hij zelf met bijen begon.

Het bord aan de weg vermeldt op nummer 16 een imkerij. En op het eerste gezicht voldoet de directe omgeving daar ook meteen aan. Achter het woonhuis valt je voorbij de moestuin een veldje phaecelia op met op het eind ervan een indrukwekkende bijenstal. Maar ook meer naar rechts, verscholen achter wat bijgebouwen ontwaart je een wat kleinere bijenstal. En daar zal het wel niet bij blijven, denk je dan. Ik neem me voor bij mijn gastheer, na ons gesprek, op een uitgebreide rondgang aan te dringen.

Imkers en imkers

Ik confronteer hem met een aantal categorieën imkers: beroepsimkers (honing/bestuiving), hobby-imkers met voorkeur voor bepaalde rassen en lijnen daarin, voor de biologisch-dynamische methode van imkeren en voor andere methoden, voor selectie en teelt en noem maar op. Hoe zou Bertus Jochems zich graag

geclassificeerd willen zien? Bertus: "Het is dus begonnen in 1980. Vervolgens kun je spreken van een hobby die gaandeweg uit de hand gelopen is. Maar niet zó ver dat je mij met de term beroepsimker zou moeten aanduiden. Desondanks heb ik het wel over professionaliteit. Daarmee bedoel ik dat je ook je hobby – of misschien wel juist je hobby – op verantwoorde wijze kunt en moet beoefenen. Dat je de bijen precies laat doen wat jij wilt.

‘Ik moet op het Buckfastgehalte van mijn bijen letten’

Omdat ik niet van agressieve bijen houd, ben ik me – na verschillende rassen te hebben geprobeerd – met de Buckfastbij gaan bezighouden. Het is een genoegen om met deze bijen te imkeren. Daar staat wel tegenover dat ik terdege op het Buckfastgehalte van mijn bijen moet letten. Dat heeft me tot de KI-teelt gebracht. Wil daar iets van terecht komen, dan dien je over een flinke dosis doorzettingsvermogen en over een goede leermeester te beschikken. Dat levert een zekere mate van beroepsvaardigheid op. Ik meen me die vaardigheid gaandeweg verworven te hebben".

foto Freek Blom

van *bijen* houden

foto Ton Thissen

Belommerde bijenstal met phacelia

Genetica

Ik breng te berde mij uit mijn schooltijd de erfelijkheidsleer te herinneren. Dat was geen gemakkelijk onderwerp. Onze cijfers voor biologie daalden in één trimester met wel 2 punten. Met die leer wordt een teler van bijen toch ook geconfronteerd? Bertus: "Ik heb het me via lectuur stap voor stap en met kritisch commentaar van o.a. Job van Praagh min of meer eigen gemaakt. Ik had wel altijd de praktijk bij de hand. Om voorbeelden zat ik nauwelijks verlegen. Die gingen trouwens wel eens de theorieën van Van Praagh te boven.

'Je doet de bijen als het ware een voorstel'

Het verhaal van de genetica is een lang verhaal waarin alle ins en outs nog lang niet helder zijn. Mij niet, maar ook de wetenschappers niet. Ik hou trouwens wel van vraagtekens als het selectie en teelt betreft. Ik ben daar op de eerste plaats natuurlijk praktisch mee bezig. Experimenteren ligt me wel. Je doet daarbij de bijen als het ware een voorstel door ze in een bepaalde situatie te brengen. Daar reageren zij op. De hamvraag is: waarom doen ze zo als ze doen? Alleen via het juiste antwoord op die vraag kom je verder. Maar dat antwoord komt je niet aanwaaien. Dat vind ik ook niet erg. Het hoort bij het spel dat je als teler speelt. En in dat spel zijn de meeste bijen slimmer dan de meeste imkers, de telers inbegrepen. Het doet me overigens wel wat als je na verloop van tijd in een Duits imkersblad een uitspraak leest die een van mijn experimenten bevestigt. Ik ben ze vóór geweest, stel ik dan met plezier vast.

Een veel gemaakte fout in de teelt heeft te maken met het feit dat men de warmbloedige en de koudbloedige teelt op één hoop gooit. Het feit alleen al dat de dar geen vader heeft en na de paring sterft, maakt een vergelijking tussen b.v. zoogdieren en insecten uiterst onbetrouwbaar. En dan het verschijnsel inteelt. Daar wordt verschillend over gedacht. Mijn standpunt is: inteelt is nooit goed, maar insecten zijn er wel heel gevoelig voor. Daar moet je dus goed op letten".

Techneut

Je weet zo'n beetje alles van bijen. Je bent een zoekende teler met zo nu en dan een pracht van een aanparing op basis van kunstmatige inseminatie, maar je moet je handen ook wel een beetje naar de apparatuur hebben staan, die KI mogelijk maakt. Met andere woorden: is Bertus Jochems ook een techneut?

"Mijn handen hebben nooit verkeerd gestaan, al zeg ik het zelf. Ik houd er b.v. wel van om oude spullen te hergebruiken. Een Duits blad vermeldde ooit dat van wat in de afvalbak terecht pleegt te komen Jochems iets weet te maken wat in de bijenhouderij van pas kan komen. Die manie had ik als veehouder al. Stoeien met beregeningsinstallaties b.v. vond ik destijds een heftige uitdaging. Ik heb, met andere woorden, niet al te veel moeite gehad met het onder de knie krijgen van de KI-apparatuur. Ook de kleine motoriek bleek bij mij redelijk ontwikkeld. En wat er dan overblijft aan vereiste vaardigheden is voor rekening van de vindingrijkheid, waarover ieder mens in zekere mate wel beschikt. Daar kom je tenslotte een heel eind mee".

Op mijn veronderstelling dat zo'n techneut wel nooit zo'n beste veeboer geweest kan zijn, liet hij me een etalagekast zien vol met medailles en bekens die hij destijds met zijn koeien won. Over teelt gesproken! Hij had er altijd al iets mee.

Hij: 'Ik had grote volken en nauwelijks nose-ma gevonden. Ik heb de varroa elk jaar intensief bestreden, mierzuur, oxaalzuur, apiguard en nog wat verboden middelen die ik uit België gehaald heb. Ik was er mee bezig van april tot december. Nooit bijensterfte gehad en toch zag ik in deze natte warme winter de bijen de kasten verlaten tot er uiteindelijk niet meer dan een kluitje bijen achter was gebleven. Ik heb nog maar 4 van de 20 ingewinterde volken over. De afgelopen weken heb ik overal gezocht naar een verklaring en een oplossing. Ik heb niets gevonden. Mijn bijen stonden op prachtige drachten dit jaar, bij iedere controle zag ik dikke stuifmeel- en honingkransen. Laat ze me ook niet vertellen dat het aan het weer ligt. Het lijkt wat dat betreft wel of we tegenwoordig in Midden-Frankrijk wonen, en daar is het voor de bijen nog beter dan hier. Dat stelletje onbenullen dat denkt het beter te weten en roept dat de bijensterfte komt omdat ik de varroa niet goed bestreden heb komt volgend jaar wel aan de beurt'.
Ik: 'Zoals jij nu dus, en weet je nog wat jij de afgelopen jaren hard van de toren riep.'
Hij: 'Schei uit, maar die onderzoekers weten er ook niets van terwijl er zakken geld naar

toe gaan.'
Ik: 'Dus dat kan maar beter stoppen?'
Hij: 'Dat zeg ik niet.'
Ik: 'Hoe zou jij het aanpakken?'
Hij: 'Monsters bijen uit dode volken bekijken, dan kom je vanzelf de oorzaak tegen'.
Ik: 'Dat doen ze ook, en de bekende virussen, sporen, noem alles maar op waaraan bijen doodgaan, worden daarin tot nog toe niet in opvallend hoge concentraties gevonden. Het kost heel wat tijd en kennis om mogelijk nieuwe virussen op te sporen. Dat vraagt kennis, waarvoor je maar bij een paar gespecialiseerde Universiteiten terecht kunt. Het zou wel mooi zijn als dat onderzoek ook in Nederland zou kunnen worden uitgevoerd. De NBV zou eens moeten kijken of dat niet op gang gebracht zou kunnen worden. Want er lopen hier goede virologen rond.'
Hij: 'Denk jij dat er wat uit zou komen? Want op deze manier gaan alle volken kapot'.
Zij: 'Ik denk niet dat alle volken eraan kapot gaan. De volken die het overleven, hoe klein ook, leveren weer een aantal nieuwe volken op. Als de oplossing voor dit probleem nog even uitblijft lost het zich misschien vanzelf op omdat op deze manier

alleen de resistente volken overblijven. Dan hebben we helemaal geen eilandexperiment meer nodig.'
Hij: 'Hanna, schei alsjeblieft uit.'
Zij: 'Het gekke is dat na het voorjaar bij imkers het thema bijensterfte snel op de achtergrond raakt en het gesprek op de bijenmarkten vooral gaat over de honingopbrengst. Heb jij nog wat kunnen slingeren?'
Hij: 'Ja, ik haalde onverwacht nog een mooie heidedracht binnen. Daarom snap ik nu niet dat bijna al mijn volken eraan onderdoor gaan.'
Zij: 'Welke volken hebben het tot nu toe eigenlijk wel overleefd?'
Hij: 'Geloof het of niet maar een paar kleinere volkjes. Opzetters op kunstraat'.
Zij: 'Je zou zelf een onderzoekje kunnen doen. Maak van die volken het volgend jaar zoveel mogelijk opzetters en kijk wat ervan komt. Kijk eens of de bijensterfte volgend jaar bij de nieuwe opzetters weer minder is dan bij de rest. Als dat zo is, dan weet je geen oorzaak maar ben je wel op weg naar een oplossing.'
Hij: 'Zo simpel zal het niet zijn toch?'
Zij: 'Geen idee, maar baat het niet, het schaadt ook niet. Bijenziekten zijn bijna zonder uitzondering broedziekten, en als je een volk een nieuwe start geeft met een nieuw broednest op mooie kunstraat, dan lijkt me dat niet slecht. Allerlei soorten bijen zwermen vaak en laten zo de ziekteverwekkers achter zich en....'
Hij: 'Hanna, stop eindelijk eens, betweter-tje, je kunt wel op alles een antwoord hebben, maar het is allemaal theorie. Als ik zou imkeren zoals jij het wil, dan komt er nog maar weinig honing uit de volken, en loop ik de hele dag zwermen te vangen. Dan is de lol eraf. Liever, nu je hier toch bent, zullen we samen?'
Zij: 'Oh, op die manier.'
Hij: 'Ja, ben ik de imker en mag jij zwermen.'
Zij: 'ehm, nou, bijenmannetje, zet hem op.'

Hanna Bijs

foto Gerrit van Barneveld